# ATATÜRK DÖNEMİ TARIMSAL FAALİYETLER

*Kaynak: TARİH IV – TÜRKİYE CUMHURİYETİ*
*(Atatürk Dönemi Tarih Kitabından aynen alıntı)*

## İÇİNDEKİLER

**ZİRAAT SAHASINDA KÖYLÜYE VERİLEN HUSUSİ EHEMMIYET ..... 2**

**ÂŞARIN KALDIRILMASI ..... 4**

**MÜSTAHSİLİ DEVLET YARDIMLARI İLE KORUMA TEDBİRLERİ ..... 7**

**DİKİM VE EKİM ISLAH TEDBİRLERİ ..... 10**

**ZİRAATÇİLİK MESLEK VE İHTiSASININ YÜKSELTİLMESİ ..... 12**

**ZİRAİ MÜCADELE ..... 15**

**ZİRAAT BANKASI ..... 16**

**ZİRAI KREDİ KOOPERATİFLERİ ..... 18**

**GAZİNİN ÇİFTLİĞİ ..... 20**

**TOPRAĞI OLMAYAN BİR EMEKTAR ÇİFTÇİ 24**

## ZİRAAT SAHASINDA KÖYLÜYE VERİLEN HUSUSİ EHEMMIYET

"Gazi - *Türkiye'nin sahibi ve Efendisi - kimdir*? ("Köylüler, sedaları.) *Bunun cevabını derhal birlikte verdik: Türkiye'nin hakiki sahibi, Efendisi, hakiki müstahsil olan köylüdür* (Şiddetli ve sürekli alkışlar). *O halde herkesten daha çok refah ve saadete müstahak ve layık olan köylüdür. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin iktisadi siyaseti bu asli gayeyi istihsale matuftur. "Yedi asırdan beri cihanın dört köşesine sevk edilerek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarında bıraktığımız ve yedi asırdan beri eme/derini ellerinden alıp israf eylediğimiz, ve buna mukabil daima tahkir, terzil ile mukabele ettiğimiz ve bunca fedakarlıklarına ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık, cebbarlıkla uşak menzilesine indirmek istediğimiz bu asli sahibin huzurunda bugün hicap t'e ihtiramla hakiki vaziyetimizi alalım* (Şiddetli alkışlar)!,, " Merhum Tunalı H ilmi Bey - Yaşa Ulu Ruhlu Paşam, Yaşa .. , ,,

Birinci Büyük Millet Meclisinin, zabıtnamesine bu sözleri geçirdiği celse milli tarihimizin heyecanla okunacak safhalarından biridir. Bu hitabe bir devrin değiştiğini, nankör saray ve saltanat zihniyetinin halkçılık iman ve mefkuresi tarafından haka-

retle kovulduğunu tespit eden kıymetli bir vesikadır. O günden beri, köylü hakkında söylenenler ve yazılanlar toplansa büyük bir cilt olur. Bunların hepsi:

a) Milli varlığın ve devlet bünyesinin temeli, umumi nüfusun yüzde 70 ini teşkil eden köylüdür;

b) Milli varlığın ve devlet bünyesinin sıhhat ve selamet kaynağı köylünün refah ve saadetidir;

c) Köylü korunmalı, fikren, irfanen yükseltilmeli ve zengin edilmelidir;

d) Köylüyü ezen vergiler kaldırılmalı ve himaye edenler konulmalıdır;

gibi esaslarda toplanabilir. Aşarın kaldırılması, köyleri merkezlere bağlıyan yolların çoğaltılması, köy mekteplerinin binlerce artması, sıtma mücadelesi, Osmanlı Saltanatında köylüye düşen umumi vergi nispetinin ( % 40 ) tan ( % 11) e indirilmesi, Köy Kanunu, işliyecek tarlası olmıyan köylüleri toprak sahibi kılarak ecirlikten kurtarmak; Büyük Millet Meclisinde sabanının başından gelmiş köylü mebuslar bulunması v. s. gibi müspet eser ve tezahürler hep 1 Mart 1922 hitabesinin hakikat sahasındaki tecellileridir.

# ÂŞARIN KALDIRILMASI

Osmanlı İmparatorluğu köylü sırtında, köylünün alın terile geçinen bir devletti. Vergi sistemi, kazancı olup olmadığı düşünülmeksizin köylünün mahsulü ve az kazançlı veya kazançsız yıllarda sermayesi üzerine yüklenmişti. Bütçenin en büyük gelirini "Aşar,, adı verilen vergi teşkil ederdi. Aşar köylünün tarlasından, bağından bahçesinden kaldırdığı her nevi mahsulün, miktarı ve istihsal için sarf edilmiş emek ve para ne olursa olsun yüzde onunu devlet kasasına çevirmek demekti; bu nispet saradan yüzde 12 ye çıkarılmıştı. Köylü, kuraklık, fazla yağmur, kırağı, don, çekirge ve diğer haşereler veya nebat hastalıkları gibi sebeplerle mahsulün mesela yüzde 70 ini kaybederek ağır zarara ve o yıl için açlık korkusuna uğrasa dahi, yine geri kalan yüzde 30 un aşar vergisi alınırdı. fazla olarak, devlet bu vergiyi kendisi toplamıyarak, toplama hakkını pazarlıkla tayin edilen miktarlar üstünden " Mültezim,, denilen adamlara verdiğinden bunlar çok kazanmak için bin türlü cebir ve işkencelerle köylüyü soymak yoluna giderlerdi.

Aşarın ilgasını takip eden ilk mahsul kaldırma sonunda köylüler zorba mültezimlerin ve adamlarının artık hakikaten köylerine gelmediğini görünce

çok sevinmişlerdi. Bu yılın Teşrinievelinde, memleketi dolaşmakta olan Gazi, trenle Dumlupınar yakınlarında Turak istasyonundan geçerken, birçok meşaleler yakarak, davullar, zurnalarla köy havaları çalarak kendisini bekliyen köylülerle aşara dair şöyle konuştu:

- Nasılsınız, eyimisiniz ? Böyle gece vakti zahmet ettiniz.
- Eyiyiz Paşa Hazretleri, sizi görmekle çok sevindik.
- Bu sene hasılatınız nasıldır? Memnun musunuz?
- Hasılatımız pek eyidir, memnunuz Paşa Hazretleri.
- Zaten uğradığım heryerdeki halkta hasılattan memnuniyetini söylediği için ben de memnunum. Nasıl mültezimlerin kalkması eyi oldu, değil mi?
- Çok şükür Paşa Hazretleri, mültezim helasından kurtulduk, bize işkence eden kalmadı.
- Biliyor musunuz, aşar kalkmaz diye söyliyenler olmuştu. Hatta aşar şer'idir, onun kalkması şeriatin kalkması demektir diye işaatta bulunmuşlardı; size de bunu söyliyenler oldu mu?
- Evet söyliyenler oldu.

- Demek işittiniz?
- Evet işittik.
- Halbuki işte görüyorsunuz ve memnuniyetle söylüyorsunuz ki, Türkiye'de aşar kalktı. Bu sözlerin ne kadar yalan olduğunu ve bunu söyliyenleriıı ne kadar yalancı olduğunu gördünüz ve anladınız değil mi?
- Evet gördük ve anladık Paşa Hazretleri!

Lozan'dan sora, ilk Cumhuriyet bütçesinin yüz milyon liralık tutarından 40 milyon lirası işte köylünün bu şartlar altında ödemekte olduğu aşardan geliyordu. Hem asırlardanberi hiçbir karşılık görmeksizin daima vermeğe mecbur tutulmuş köylüyü, hem de köy iktisadiyatının inkişafına dayanan yeni devlet bünyesini kuvvetlendirmek için Cumhuriyet idaresi çok cesur bir tecrübeye atıldı. Bütçenin yarısına yakın bir geliri birdenbire gözden çıkarmak, yani aşarı he·men kaldırarak köylüye nefes aldırmak kararını verdi. Köylünün vergi yükü umumi bütçede yüzde 40 tan yüzde 10 a indi. Bu halkçılık yolunda büyük bir adım ve içtimai adalet yolunda yüksek bir hükümdür.

Büyük Millet Meclisinin 17 Şubat 1925 tarihinde çıkardığı 12 maddelik kanunun birinci maddesi : "Aşar usulü mülgadır" cümlesiyle başlar

Aşarın kaldırılması, Osmanlı İmparatorluğunda, seksen seneden fazla zaman ara sıra ortaya atılmış, fakat ne Mutlakıyet, ne de Meşrutiyet devrelerinde hiçbir hükümet kendinde buna karar vermek cesaretini bulamamıştı.

## MÜSTAHSİLİ DEVLET YARDIMLARI İLE KORUMA TEDBİRLERİ

Yüzlerce yıl bakımsız kalmış, varı yok edilmiş, birbiri ardınca girilen harplerle işinden gücünden ayırtılarak sürülmüş köylüyü korumak, çiftçiliği yükseltmek ve istihsali kıymetlendirmek Cumhuriyetin birinci işi ve baş dileği olmuştur. Bu hususta bir taraftan para, tohum ve alet tedarikine yardım, diğer taraftan tohumların ıslahı, kıymetli ağaç fidanlıkları tesisi, ziraate zarar veren amillerle mücadele, ziraat tedrisatının ıslahı ve zirai enstitüler tesisi şekillerinde fasılasız gayretler sarfedilmiştir.

Para, tohum ve alet - Umumi Harp ve İstiklal Mücadelesi bittiği zaman (1914-1923), köylü parasız, tohumsuz ve hayvansız denecek halde idi. Osmanlı İmparatorluğunun böyle bir vaziyet karşısında yapacağı iş, asırlarca olduğu gibi, yine "aşar,, ı almağa devamdan ibaret kalırdı. Halkçı ve bizzat halkın malı ve eseri yeni Devlet, tabii olarak, mukaddes kaynağı canlandırmak, temel

olan köyü kuvvetlendirmek cihetine gitti. Köylünün bu ihtiyaçlarını karşılamak için bütçesine birkaç yılda dört milyon lira koydu. En muhtaç köylüler uzun zamanda ve faizsiz ödemek üzere aldığı bu para ile çift, çubuk, tohum eksiklerini tamamladılar.

Mühim çiftçilik sahalarımız olan bazı cenup vilayetlerimizde buğdaylarımıza süne böceği musallat olmuştu. Köylü tam hasada yaklaştığı sırada güzel başaklarının bu böcek tarafından kemirildiğini ve ekinin ota, samana döndüğünü görüyordu. Bu böcekle başa çıkmak çok zor olduğundan devlet buna başka çare düşündü. Kıbrıs ve İtalya'dan tohumluk buğday getirterek dağıttı. Kıbrıs buğdayı süne böceğinin tarlalarda üremesi mevsiminden evel yetişerek böceğin diş geçiremiyeceği kadar sertleştiği için köylü yıkımdan kurtuldu. Pirinç ziraatini ıslah için de, ayni suretle altı nevi çeltik tohumu getirtilerek dağıtıldı.

Tabiat bağrında alabildiğine ve karmakarışık vasıflarda yetişen cılız otlaklar yerine sun'i çayırlıklar yetiştirerek hayvancılığı ilerletmek için Kayseri'de bütün Orta Anadolu için bir Yonca Tohumu Temizleme Müessesesi açıldı. Devlet, bu müesseseden her yıl temiz tohum alarak, vilayetlere da-

ğıtmakta ve ziraat memurlarının nezareti altında ektirmektedir.

Uzun harp yıllarının memlekette tükenmiş hale getirdiği kıymetlerden biri de çift hayvanı idi. Bu eksikliği doldurmak ve ekim sahasını genişletmek için makineli çiftçiliğin teşviki düşünüldü. Traktör kullanan çiftçileri himaye için kanunlar çıkarıldı, kredi kolaylıkları gösterildi. Memlekette traktör sayısı birkaç yılda (183) ten (2000) e vardı. Sürme, ekme, biçme, demetleme, harmanlama, kaldırma işlerinde makineli çiftçilik bilgisi az zamanda yayıldı.

Fakat, harpler yüzünden tükenecek hale gelmiş çift hayvanı nesilleri altı yıllık zaman içinde üredi-ği gibi cihan buhranının memleketimizdeki tesirlerine karşı koyabilmek için alınması lüzumlu görülen tedbirler sırasında, hayvan kuvveti ve bilhassa beygirle ziraatin himayesi daha faydalı olacağı düşünülerek memlekete ziraat makineleri ve bunları işletecek benzin, petrol, mazot gibi maddeler girmesini himaye eden kanun kaldırıldı. Buna mukabil, getirttikleri makinelerle işliyen çiftçileri zarardan korumak için 3 milyon liralık yardımda bulunuldu, ve memlekette fenni pulluklar yapacak imalathaneleri teşvik ve himaye tarafı

tutuldu. Ziraat aletleri yapan sanayi müesseselerimiz inkişaf yoluna girdi.

## DİKİM VE EKİM ISLAH TEDBİRLERİ

Memleketin istihsal kabiliyetini ve topraklarımızın verimini artırma hususunda müspet faydaları görülen bu tedbirlerin başlıcaları şöyle sıralanabilir:

a) 1340/1924 yılında çıkarılan bir kanunla Rize ve Borçka havalisinde fındık, portakal, limon, mandalina, çay ziraati teşvik olundu. Bu kanunun güttüğü gaye ahaliye ait çalılıkları ve kızıl ağaçları söktürerek yerlerine bahçeler yaptırmaktı. Bunun için kanun, bir taraftan bu gibi arazi sahiplerine çalılıkları temizlemek mecburiyeti yüklettiği gibi, diğer taraftan da hükümeti bahçe yapacakların muhtaç olacağı fidanları yetiştirmek ve parasız dağıtmak için fidanlıklar tesisine mecbur kılıyordu. Bahçeye çevrilen arazi, on yıl vergiden muaf tutuluyordu. Üç yıl için yapıldığı halde sonradan daha üç yıl uzatılan bu kanun, tatbik edildiği sahada birçok faydasız arazinin kıymetli istihsal membaları haline gelmesine yaramıştır.

Adana, Cebelibereket, Mersin, Antalya gibi portakal, mandalina, limon yetiştiren vilayetlerde de meyva ağaçları ziraatini ıslah etmek ve

fennileştirmek için Tarsusta bir fidanlık tesis olunmuştur.

b) En çok ipek yetiştiren Bursa ve havalisinde dut fidanı yetiştirmek için Mustafakemalpaşa kazasında büyük bir fidanlık yapılmıştır. Bu fidanlık o havalide ipekçiliğin inkişafına çok yardım etmiştir. Şark vilayetlerimizde ipekçiliğin ileri gitmesi için merkez tutulan Erzincan'da dahi bir dut fidanlığı tesis edilmiştir.

c) Kıymetli mahsullerimizden olan şamfıstığı ziraatini genişletmek için Ayıntap'ta bir fıstık fidanlığı vücuda getirilmiştir.

d) Trakya ve Garbi Anadolu'nun en bellibaşlı servet kaynaklarından biri olan bağlar bakımsızlıktan, hastalıktan, harp yıllarının doğurduğu sebeplerden harap olmuş bir halde idi. Bunları filokseradan müteessir olmıyan çubuklarla yeniden canlandırmak, yüz binlerce nüfusa geçim vasıtası olan bağları yeniden yetiştirmek lazımdı. Halbuki memlekette eskiden kalma olarak yalnız Erenköy asma fidanlığı vardı. İhtiyacın süratle tatmin edilebilmesi için harap bir halde bulunan Erenköy fidanlığı ıslah ve tevsi edildikten başka, Bilecik, Kırklareli, Manisa, Tekirdağ ve Ankara'da yeniden fidanlıklar tesis olunmuştur.

Umumi istihsalin artmasına yarayan bu tesisler " her nevi fidan ve tohumların meccanen tevzii, devlet uhdesinde bulunan araziden fidanlıklar tesisine elverişli olanların Ziraat Vekaletine ve vilayet hususi idarelerine parasız verilmesi ,, hakkındaki 1925 tarihli kanun hükümlerinden istifade edilerek yapılmıştır.

e) Hububat, pamuk, patates gibi mühim zirai mahsullerin ıslahı için de birçok müesseseler vücuda getirilmiştir. Fazla hasılat veren, kuraklığa dayanan temiz hububat tohum cinslerinin araştırılması için Eskişehir ve Halkalıda; patates, mısır için Adapazarı'nda; pamuk için Adana'da açılan tohum ıslah istasyonları, ayrıca Eskişehir'de açılan ( drayfarming = kurak arazi ziraati ) istasiyonu bunlardandır.

Bunlar Osmanlı Devleti teşkilatı içinde hiçbir zaman yeri olmamış ve hatta isimleri dahi bilinmemiş müesseselerdir.

## ZİRAATÇİLİK MESLEK VE İHTİSASININ YÜKSELTİLMESİ

Osmanlı İmparatorluğunun ziraatte en yüksek meslek ve ihtisas mektebi İstanbul'da "Halkalı Ziraat Mektebi,, idi. Zamanla görüldü ki bu mektep, memleketin ziraat hayatını ilmi ve fenni yükselişe

erdirecek meslek adamları yerine muhtelif devlet dairelerine memur yetiştirmektedir. Bu sebeple, ziraat tedrisatının ıslahına karar verildi: Cumhuriyet idaresine Gazinin 1926 teşrinisani başında Büyük Millet Meclisini açma nutkundaki işaret, bu ıslahata başlangıç oldu. Bir yıl çalışılarak hazırlanan "Ziraat Tedrisatının Islahı Kanunu,, Meclisçe kabul edildi (17 Haziran 1927). Ankara'da mükemmel laboratuarları, en yeni fenni vasıtaları ihtiva etmek üzere Yüksek Ziraat ve Yüksek Baytar mektepleri ve enstitüleri bina edildi (Res. 117). Avrupa ihtisas müesseselerine birçok ziraat talebesi gönderildiği gibi, muallimlerden de 74 ziraatçi gönderildi.

İpekböceği ırklarının tetkiki, ıslah ve ıstıfası, en nefis ve en çok ipek verecek tohumların tespiti ve tamimi için Bursada bir " İpekböcekçiliği Enstitüsü; Antalya, Diyarbekir, Edirne ve Erzincan'da ipekböcekçiliği Mektepleri açıldı.

Tavukçuluğun ıslahı, çiftçi elindeki eksik verimli ırklar yerine en faydalı ırkların tamimi için Ankara'da bir "Tavukçuluk Enstitüsü,, kuruldu.

Gerek bugünkü umumi ziraati, gerek müstakbel ziraat inkişaf planlarını tanzimde istinat edilebilecek esaslar hazırlamak için memleketin iklim şartlarını daimi ve esaslı surette tetkik ve

mütalea etmek üzere 100 mıntakada "Meteoroloji istasiyonları,, açıldı.

Orta ziraat tedrisatını ıslah ve takviye ederek memleketin muhtelif sahalarında çiftçi çocuklarının az zamanda lüzumlu ameli bilgilerle yetişmelerini temin, çiftçiliğin inkişafı ve ziraat usullerimizin yenileşmesi noktalarından ehemmiyetli idi. Eskiden yalnız Bursa, Adana ve Ankara'da üç orta ziraat mektebi vardı. Bunların da tedris sistemleri, programları ve tatbikat malzemeleri en fena halde idi. Bunlar ıslah edildi ve İzmir, Erzincan, Kastamonu, Konya, Çorum, Sivas, Erzurum, Edirne ve Kepsut'ta yeniden dokuz orta ziraat mektebi açıldı.

Bütün ziraat makinelerini kullanacak, tamir edebilecek unsurlar yetiştirmek üzere Ankara, Adana, Bursa ve Halkalı'da ayrıca dört ziraat mektebi açıldı.

Mektep yaşını geçirmiş köylülerin, çiftçilerin basit ve ameli bilgiler edinebilmeleri için orta ziraat mektepleri muallimleri veya mıntaka ziraat müdür ve memurları tarafından mıntakanın ihtiyaç ve şartlarına uygun mevzular üzerinde kurslar, konferanslar tarzında ameli tedrisat usulü konulmuştur.

Orduda büyük bir kısmı bilfiil çiftçi olan askerlere basit ziraat dersleri verilmesi için 14 şubat 1924 tarihinde bir kanun çıkarılmıştır.

## ZİRAİ MÜCADELE

Ötedenberi Türk köylüsünün mahsulünü kasıp kavuran, emeğini hiçe indiren bazı düşmanları vardır. Bunlar minimini tufeylâttan yaban domuzuna kadar giden zararlı mahluklardır. Bu mahluklar ve nebati hastalıklarla mücadele etmekte halk idaresinin vazifeleri cümlesindendi.

26 Kanunuevel 1923 te yaban domuzları başta olarak muzır hayvanların öldürülmesi hakkında bir kanun çıktı.

1924 yılında Adana pamuklarını zarara uğratan pembekurt baş gösterdi. Bunu orada tüketmek ve başka yerlere geçirmemek için mücadele teşkilatı yapıldı, en az ziyanla önüne geçildi.

Çok eski zamanlardan beri bazı yıllar memleketimizi, bilhassa cenup vilayetlerimizin bir kısmını şiddetle istila ederek yüksek başaklı tarlaları çıplak "kırlar haline getiren çekirge sürülerine karşı esaslı mücadele Cumhuriyet devrinde başlamıştır. 1927 yılında cenup hudutlarımıza yürümekte oldukları görülen çekirgelere karşı 586.000 dönüm arazi çinko levhalar dikilerek kapatılmıştır.

Yine cenup vilayetlerimizde buğdaylara musallat süne böcekleri ile zeytincilik sahalarında zeytin sineklerine ve umumi olarak tarlafarelerine, ekinlerdeki sürme ve rastık hastalıklarına, portakalları saran parazitlere karşı devamlı mücadeleler açılmıştır. Bunların yeni ve fenni usullerle yürütülmesi için İzmir ve Adana'da mütehassıslar tarafından idare edilen mücadele istasiyonları tesis edilmiştir.

## ZİRAAT BANKASI

Osmanlı Saltanatından Türkiye Cumhuriyetine intikal etmiş müesseselerdendir. 1860 tarihinde. Mithat Paşanın Tuna Valiliği sırasında mahalli ve hususi mahiyette "Memleket Menafi Sandıkları,, namile bir zirai kredi müessesesi teşkil edilmişti. 1867 de bu teşkilat bütün Osmanlı vilayetlerine teşmil olundu. 1883 te, Osmanlı idaresine yakışır garibelerden olmak üzere isimden "Memleket,, kelimesi çıkarılarak " Menafi Sandıkları,, denildi.

Beş yıl geçmeden sandıkların idaresindeki yolsuzluklarla köylünün "Menafi Hissesi,, adı altında verdiği paraların hırsızlar elinde eridiği görüldüğünden müessese "Ziraat Bankası,, namile yeni bir şekle sokuldu (1889). İsminin değiştirilmesi bu teşkilatın hakiki bir banka olması için kafi gelemedi. Meşrutiyete kadar koyu bir iptidailik için-

de kaldı: Meşrutiyette esaslı bir değişiklik yapamadı.

İstiklal Harbi sıralarında, istila altında bulunmıyan şube ve sandıkların işlemesi Ankara'da tesis edilen "Ziraat Bankası Umum Müdürlüğü,, emir ve murakabesine alındı. Yeni devlet, çiftçi hakkının korunması için harp haline rağmen bütün gayretini sarfetti.

Zaferden sora, Saltanat idaresinin Ziraat Bankası sermayesinden İstanbul merkezinde bulunan bir buçuk milyon lira kadar parayı maaş verebilmek için çekip almış olduğu anlaşıldı. Padişahın ve hükümetinin köylü hakkını ödemeden inkıraz bulmaları üzerine Ankara Hükümeti, Büyük Millet Meclisi karar ile bunu ödedi.

1920 de Ziraat Bankasının 11,5 milyon kadar sermayesi vardı, bu sermaye memleketin en zengin kısımlarının Ankara'dan ayrı ve ateş içinde olmasına rağmen 1923 sonun da 15 milyon liraya, Lozan Sulhünden 1931 başına kadar 7 yılda 26 milyondan fazlaya yükseltildi.

Halkın hakkını ve menfaatini korumakta Cumhuriyet çok kıskançtır.

Saltanat devrinde Ziraat Bankası çiftçiye sermayesinin yalnız % 30 u kadar ikrazatta bulunurdu.

Bu nispet Milli Mücadele devrinde % 53 e, Lozan'dan sonraki Cumhuriyet yıllarında ise % 100 den fazlaya, yüzde 136 ya çıkarılmıştır.

Bankanın ilk teessüsünden Milli Mücadele başına kadar 32 yıl zarfında köylüye yapılan ikrazat yekunu 22 milyon liradan ibaret kalmıştı. Milli Mücadelede bin darlık içinde üç buçuk yıllık ikrazat 7 milyondan fazlaya varmıştır. 1924 ten sora, 7 yıllık zamanda ise çiftçiye 95,5 milyonluk ikrazat yapılmıştır.

Cumhuriyet devrinde, Ziraat Bankası, bir milli ayıp gibi utanılacak köhne müessese olmaktan çıkarak iftihar ile bakılacak ve gösterilecek mükemmel bir kredi cihazı haline gelmiştir.

## ZİRAI KREDİ KOOPERATİFLERİ

Osmanlı İmparatorluğunda Türk köylüsünün en çok zahmet çektiği hususlardan biri de kredi bulmaktı. Ziraat Bankasının o zamanki teşkilat ve işleyişi daha evel kendi bahsinde söylediğimiz gibi pek fena idi. Çiftçi krediyi bilhassa köy, nahiye ve kazalarda gayet fahiş şartlarla para ikraz eden muhtekirlerden temin ederdi. Bu suretle sermaye ve ikraza istinat eden bir mütegallibe sınıfı teşekkül etmişti. Bir ay için % 5 ten % 17 ve hatta 12 ye kadar çıkan faizlerle bulduğu para, ödenme

müşkülatından dolayı çiftçinin yıkımına sebep olurdu. Köylüler, mütemadiyen artan faizler yüzünden tarlalarını, çift ve çubuklarını elden çıkarırlar, muhtekir ağaların tahakkümü altında ecirlik vaziyetine düşerlerdi. Osmanlı İmparatorluğunda milli iktisat bünyesini kemiren bellibaşlı amillerden biri de bu idi.

Cumhuriyetin ilk işlerinden biri de bu derde deva aramak oldu. Bir taraftan Ziraat Bankasının tekemmülüne çalışılırken diğer taraftan da 1924 yılında Zirai itibar Birlikleri Kanunu çıkarıldı. Muhtekir faizcileri ortadan kaldırabilmek için en muvafık ve normal çare krediyi köye kadar, çiftçinin yanı başına kadar götürebilmekti. Zirai İtibar Birliklerinin daha kolay inkişafı için bunlara temel teşkilat olmak üzere 1929 yılında Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu çıkarıldı. Bu kanun ile herhangi şekilde bir servet teminatı gösteremiyecek halde bulunan çalışkan ve müteşebbis çiftçilerin şahsi itibar üzerine masrafsız ve külfetsiz kredi bulabilmeleri ve muhtekirler eline düşmemeleri istihdaf edildi.

Köy iktisadiyatımızda hakiki ve derin bir inkilap hareketi sayılması doğru olan zirai kredi kooperatifleri teşkilatına 1930 yılı başında başlandı. Süratli bir inkişaf ile iki yıldan az zamanda [6]

30,000 den fazla köylünün 1,5 milyon sermaye ve 230,000 lira kadar ihtiyat akçesi ile ortaklaştığı 311 Kredi Kooperatifi teşekkül etti. Zirai Kredi Kooperatifleri teşebbüsü köylünün muhtekirler karşısında iktisadi istiklalini kurtarmak ve korumak maksadını güder.

## GAZİNİN ÇİFTLİĞİ

Gazi milli iktisadiyatımızın temeli köyde olduğunu ve Türkiye'nin daha birçok zaman için köy iktisadiyatının tekamülüne dayanan bir refah siyaseti takip etmesi lazım geleceğini ilk gündenberi ısrar ile tekrarlamıştır. Bunun için koyduğu devlet siyaseti icabından olarak bir taraftan çiftçinin çalışmasını kolaylaştıracak ve azami derecede kıymetlendirecek kanunlar çıkarılır ve tedbirler alınırken, diğer taraftan kendisi de ameli çiftçilik hayatına girdi.

Orta Anadolu yaylasının en kısır ve çorak sahalarından birinde, Ankara'ya yakın, yarısı batak ve sazlık, yarısı kıraç ve dağlık bir çiftlik aldı. Bu, içinde ağaç izi bulmak mümkün olmıyacak kadar çıplak araziye " Orman Çiftliği,, adı verilmişti.

Gazi, çiftçinin istihsal hayatında uğrayabileceği bütün müşkülleri kendi tecrübeler ile gördükten ve ortaya koyduktan sora, onlara deva olacak

tedbirleri de tecrübeden geçirerek tespit etmek, en ağır istihsal şartları içinde bulunan vatandaşların imdadına en evel koşmak istiyordu. Çiftlik hayatına ilk girişte bu en kısır meydanı seçmiş olmasının hikmeti bu idi. Bu derin sebebi ilk günlerde derhal bulamamış olan bazı ziraatçi arkadaşları ona bu toprakların kazanç getirmiyeceğini ve daha eyi kazanmak için daha verimli topraklar almasını söylediler. Fakat, zaten kendi şahsı için para kazanmayı düşünmeğe vakti olmıyan ve hiçbir an düşünmemiş bulunan Gazi kararında durdu. 1925 Mayısının beşinci pazartesi günü, otlu yerler aramaktan usanmış yorgun çobanların güttüğü cılız sürülerden başka hayat ve hareket şahidi görmemeğe alışmış bu bozkır parçasında bir çadır kuruldu ve iki traktör yürüdü. İki traktörü işleten iki makiniste binlerce bataryalarla yüz binlerce kişilik orduları yürütmüş bir adam kumanda ediyordu. Küçücük yeni ordusu ve tek çadırdan ibaret karargahiyle, ot ve ağaç bitmez denilen bu, yerlere, tabiati yenmek hedefini güden bir meydan muharebesi açmağa gelmişti.

Çarpışma çetin ve zahmetli oldu.

Fakat, bir yıl içinde bataklıklar kurudu, sazlıklar kalktı. Bozkır yerini, altın başakların zafer bayrakları gibi dalgalandığı geniş tarlalara bırakıp çe-

kildi. Büyük Çiftçi ve yanında çalışanlar, çadırı sökerek bütün sıhhat şartlarını haiz binalara geçtiler. Kıraç sırtlar, sert rüzgarların kamçısı altında yerlere kadar eğilerek titreşen incecik ağaç yavrular ile örtüldü. Bu zavallı cılız fidanların yoksul toprak, poyraz ve kuraklık gibi sert düşmanlar elinde boylanıp dal, yaprak ve gölge verebileceklerine ilk yılda inananlar az oldu. Altı yıl geçmeden, dikilen ve tutan iki milyona yakın ağaç ile " Orman Çiftliği" bu ismi doğru ve haklı olarak taşıyabilecek hale geldi. Yenilen kısır tabiat, Ankara'nın garbına doğru demiryolu boyunca bir orman manzarası almağa mecbur oldu.

Gazinin zirai tecrübe ve faaliyetleri - Orman Çiftliğinin faaliyet sahaları şunlar olmuştur:

1 - Makineli ziraat usulile geniş mikyasta buğday yetiştirmek;

2 - Fenni tesisatla tohum cinslerini ıslah etmek;

3 - Orta Anadolu için en sağlam zenginlik kaynaklarından biri olan koyunculuk (bilhassa kıvırcık koyun cinsi ile, yerli cinslerden karaman, yabancı cinslerden merinos, kürkçülük sanayi ve ticaretinde fevkalade mühim ve şimdiye kadar yalnız Türkistan'da yetiştirilebilmiş olan karagül koyunları; maltız cinsinden

keçilerle, Ankara'nın yerli tiftik keçileri üzerinde çalışılmıştır).

4 - İnekçilik. (1931 de Gaziye Amerika'da Türk-Amerikan Dostluk Cemiyeti Reisi tarafından hediye edilen beheri 15 - 20 bin lira kıymetinde çok verimli İneklerle bu sahadaki tecrübeler ehemmiyetli safhalara girmiştir).

5 - Çok yumurtlayıcı tavuk cinslerini üretmek;

6 - Peynircilik ve tereyağcılık;

7 - Meyva ağaçları ziraati, bağcılık ve nevilerinin ıslah'ı (Bu tecrübeler için beş yüz dönüm fidanlıklar vücuda getirilmiştir).

8 - İstidat sahibi gençlerden fenni ve ameli bilgilerle mücehhez çiftçiler yetiştirmek;

9 - Tohumların ayrılmasına, ziraat makinelerinin tamirine mahsus atelyeler; Anadolu ziraatini kara sabandan kurtarmak, yerli pulluk imalatına yol göstermek için tesis edilen pulluk ve diğer çift aletleri imalathaneleri.

*Başka tecrübe sahaları* – Ankara'da orta yayla ziraatinin inkişaf yolları ve çareleri etrafında ilk teşebbüs yürümeğe başladıktan sora cenup vilayetlerimizden Cebelibereket ve Silifke havalisinde de tecrübe ve nümune çiftlikleri tesis edildi. Bun-

lar bilhassa portakal, pamuk, pirinç ziraati sahalarında faydalı tetkiklere zemin olmaktadır.

En son olarak Marmara havzası zirai vaziyet ve istikbali tetkiklerine geçilerek, Yalova kazası sahilinde Gazi tarafından satın alınan Baltacı ve Millet çiftlikleri faaliyeti açılmıştır. Buralarda bilhassa iklim şartlarına göre ipekböcekçiliği, konservecilik, zeytincilik üzerine çalışılmaktadır. Burada ayrıca fenni temizlikten mahrum, sulu sütlerden sıkıntı çeken İstanbul'un süt ihtiyacım tatmin yolunda bir teşebbüs ve başka müteşebbislere bir nümune olmak üzere pastörize süt hazırlıyan bir süt fabrikası tesis edilmiştir.

## TOPRAĞI OLMAYAN BİR EMEKTAR ÇİFTÇİ

Toprağı olmıyan çiftçileri toprak sahibi kılmak Türkiye Cumhuriyetinin prensiplerindendir. Büyük Millet Meclisindeki resmi nutuklarından birinde:

"Toprağı olmıyan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesile ehemmiyetli surette iştigal buyuracaksınız. Hükümetin şimdiye kadar bu yolda devanı eden gayretine yeni tedbirlerinizle daha ziyade vüsat vermeğe muvaffakıyetinizi temenni ederim, cümlelerile teyit edilen bu prensip bizzat Gazi tarafından konmuştur. Büyük Millet Meclisinin çıkardığı kanunla on binlerce topraksız köylü tarla

sahibi olmuştur. Fakat prensibi koyan emektar Çiftçi bir karış toprak sahibi değildir. O, hiçbir gün kendisi için maddi bir şey edinmek istemedi. Aylıklarından arttırarak aldığı çiftlikleri ve dünyada nesi varsa ve olacaksa hepsini memleket için bir siyasi hayat mektebi telakki ettiği fırkasına verdi.